

Տարեկան 10 բուրձ, վեց ամիս 6 բուրձ, երեք ամիս 3 բ. 50 Կ.
Թիֆլիսում ամիսը 1 բ., համար 5 Կ.
Բաժանորդ գրում են Թիֆլիսում միմյան խմբագրատունը:

Խմբագրություն հասցեն՝ Телавис, Редакция „Нор-Дар“

կամ Tiflis, Rédaction „Nor-Dar“

Խմբագրությունը բաց է ամեն օր (բացի տոհմ օրերից) ժամը 9-ից
մինչև 2-ը, ծայրագրություններն ընդունում են ամեն լուսնոտի
ծայրագրություններն ըստին՝ 2 Կ., քեկամները համար կրկնապատիկ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջին օրը. — Խաղաղությունը
և գործերը ֆրանսիայում:
« Բարի կոն. — Լաբեր:
Մեզ գրում են. — Բազուկի:
Թիֆլիսի կոն. — 2 ամիս:
Ֆաղաքական. — Թիֆլիսի, Խա-
ղաղության կոնֆերանսի: Ֆրանսիա,
Գաղափար:

Թիֆլիս, 17 յունիսի 1899 թ.
ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ
ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

Այն ժամանակ, երբ հասցում
տեղությունների ներկայացուցիչ-
ները միջազգային ժողով են
գումարած ընդհանուր խաղա-
ղությունը պահպանելու և կարե-
լոյն չափ մարդկությունն ազատե-
լու պատերազմներից և նրանցից
հետևող շարքներից, ֆրանսիա-
յում ներքին, կուսակցական կռի-
ւերը և հակառակություններն այն
աստիճանին են հասել, որ սպառ-
նում են երրորդ հասարակապե-
տության գոյությունը:

Անկատելի չմնաց այն հա-
րուածը, որ ուղղուած էր ֆրան-
սիական հասարակապետության
այժման նախագահի դէմ. մի-
նիստական ճգնաժամը և նոր,
բուն հասարակապետական մի-
նիստությունը կազմելու դէմ դործ

դրած բաց և գաղտնի ընդդիմու-
թիւնները և դարձան յայտնի
և կայունացան այն վնասակար
ձեւում, որը կէտ նպատակը
հասարակապետության անկումն
է և հետևանքը՝ յեղափոխութիւն ու
գուցէ անշլանտութիւն. իսկ այն
վերջինս առաջ է լինում՝ բուն-
կալութիւն:

Հասարակապետութեան թըշ-
նամքները կամայն օգտուել մի-
նիստական ճգնաժամը և հար-
կալըն և ուրեքն՝ ռուսական նախա-
կալութեան պաշտօնից, բայց
կրանց շար ցատկութեւն ցա-
կութեւն մնաց... Վայլեկ-Ռուս-
տան կարողացաւ կազմակերպել
նոր միստիստութիւն և կառավա-
րութեան վերջին ասցանը:

Այդ սոր միստիստութիւնն ա-
ւել աշխարհ է ըսկում նրանով,
որ պատերազմը միստիստը մի
ազգայնից գործակաւ է և այն շատ
նշանաւոր ու ազգայնից գորա-
պատ, այնինչ հակադրաֆուտա-
կանները և առհասարակ հասա-
րակապետութեան թշնամիներն
այն յոյսովն էրն օրբում, թէ,
այժման պայմաններում, ոչ մի
վիստիստական յանձն չի առնել
պատերազմական միստիստը պաշ-
տօնը և այսքան քաղաքացիական
արևութիւն չի ունենալ Բրայֆու-
սը գործում արատաւորութեւն գո-
րապետներից աշխարհ ու համար
պահանջում:

Այդ հակադրաֆուտականները,
կերական-հպոտիստական աշխարհ-
անանները և նայրոնախոսները

կատարութեան չափը որոշելու և
հասկանալու համար՝ պէտք է ի-
նկատը ունենալ, որ միստիստը
նախագահ Վայլեկ-Ռուստոյի մի-
նիստութեան կողմնակից է:
Բայց, ինչ էլ որ լինի, ցանկա-
ւ չէր, որ երրորդ հասարակապե-
տութեան անկումն գուրս գար
և այդ փորձանքից, քանի որ
ներքին խառնակութիւնները, վնա-
սելով ֆրանսիային, շատ պիտի
նեղացնեն նրա բարեկամներին և
գաշնակիցներին, իսկ ներքին
խռովութեան հետևանքը կարող
է պատերազմ առաջ բերել, որը
համար և այսօր ֆրանսիական
ներքին գրութիւնը գրաւում է
ընդհանուր ուշադրութիւնը և
ֆրանսիայից դուրս առատ նիւթ
մատակարարելով: Եւս ևս կարա-
կան մամուլին՝ ֆրանսիայով գրա-
ղութիւն համար:

Յունիսի 1-ից 31-ն դեկտեմբերի
«Նոր-Դար»-ին բաժանորդ են գրում
են վճարում են 6 բուրձ 50 կոպէկ:
ԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անտարակոյս՝ շատ ծանր և
արտակարգ պայմանների մէջ է
գտնուում Վայլեկ-Ռուստոյի մի-
նիստութիւնը, որ գուցէ և ստի-
պուած լինի արձակել տալու
պատգամաւորները ժողովը և նոր
ընտրութիւնով ազգի կամքն ի-

մանալու, մանաւանդ, որ Սինա-
տը, հասարակապետութեան կազ-
մակերպութեան այդ ընդլայնող
անպայման Վայլեկ-Ռուստոյի մի-
նիստութեան կողմնակից է:

Բայց, ինչ էլ որ լինի, ցանկա-
ւ չէր, որ երրորդ հասարակապե-
տութեան անկումն գուրս գար
և այդ փորձանքից, քանի որ
ներքին խառնակութիւնները, վնա-
սելով ֆրանսիային, շատ պիտի
նեղացնեն նրա բարեկամներին և
գաշնակիցներին, իսկ ներքին
խռովութեան հետևանքը կարող
է պատերազմ առաջ բերել, որը
համար և այսօր ֆրանսիական
ներքին գրութիւնը գրաւում է
ընդհանուր ուշադրութիւնը և
ֆրանսիայից դուրս առատ նիւթ
մատակարարելով: Եւս ևս կարա-
կան մամուլին՝ ֆրանսիայով գրա-
ղութիւն համար:

Յունիսի 1-ից 31-ն դեկտեմբերի
«Նոր-Դար»-ին բաժանորդ են գրում
են վճարում են 6 բուրձ 50 կոպէկ:

ԳՐՈՒԹԻՒՆ

Անտարակոյս՝ շատ ծանր և
արտակարգ պայմանների մէջ է
գտնուում Վայլեկ-Ռուստոյի մի-
նիստութիւնը, որ գուցէ և ստի-
պուած լինի արձակել տալու
պատգամաւորները ժողովը և նոր
ընտրութիւնով ազգի կամքն ի-
մանալու, մանաւանդ, որ Սինա-
տը, հասարակապետութեան կազ-
մակերպութեան այդ ընդլայնող
անպայման Վայլեկ-Ռուստոյի մի-
նիստութեան կողմնակից է:
Բայց, ինչ էլ որ լինի, ցանկա-
ւ չէր, որ երրորդ հասարակապե-
տութեան անկումն գուրս գար
և այդ փորձանքից, քանի որ
ներքին խառնակութիւնները, վնա-
սելով ֆրանսիային, շատ պիտի
նեղացնեն նրա բարեկամներին և
գաշնակիցներին, իսկ ներքին
խռովութեան հետևանքը կարող
է պատերազմ առաջ բերել, որը
համար և այսօր ֆրանսիական
ներքին գրութիւնը գրաւում է
ընդհանուր ուշադրութիւնը և
ֆրանսիայից դուրս առատ նիւթ
մատակարարելով: Եւս ևս կարա-
կան մամուլին՝ ֆրանսիայով գրա-
ղութիւն համար:

Ա. Բացի մանուկը ճանապարհով ըն-
դունակ և յառաջդէմ աղկանց պատրաս-
տելը՝ բարձրագոյն դպրոցներ մտնելու
համար, հիմնել է, այո, հիմնել է Կառու-
թան Բաղնիկի մայրաքաղաքում անցեալ
տարի աղկանց գիմնադրոն, որն ամբողջ
Գրեմանիայում առաջինն է. հիմնել է
իւր սեպական միջոցներով և գործն
այնպէս է տարել, որ Բաղնիկ կառա-
վարութիւնը, համակերպով գեղեցիկ գոր-
ծին, առաջարկել է նպաստ իւր կողմից,
ծախիս համարեա մեծագոյն մասը:

Բ. Համալսարանական քաղաքներում
գտնուող յիշել ընկեր. բաժանմունքների
վարչութիւնը, ինչպէս, օրինակ, անդա,
ձեռնուայ և ամառուայ կիսամեակին կաղ-
մում է մասնաւոր ամբողջ դասախօսու-
թիւնների մի շարք՝ առատ վճարելով
պրոֆեսորներին: Այդ դասախօսութիւն-
ներն յաճախում են 20-ից մինչև 60
տարեկան կանայք:

Գ. Հրախրում են յայտնի դասախոս

հանուր օրէնքների հիման վրայ և տի-
րոջը վարձատրութիւն տրուի յիշեալ
քաղաքի գումարները:

Թիֆլիսի նահանգական դատարանի
չըջանի առանձին կարեւոր գործերի
քննիչը, որ քննում է Թիֆլիսի քաղա-
քային վարչութեան պաշտօնականա-
րանքների դէմ Գովկասի բարձր իշխանու-
թեան յարուցած գործը, «Օգետ. նով.»
լրագրի ասելով, դիմել է Օգետայի քա-
ղաքային վարչութեանը, խնդրելով մի
քանի տեղեկութիւններ հաղորդել իրեն՝
քաղաքային տնտեսութեան ֆի-
նանսական մասը վարելու միջոցնե-
րի մասին և, ի միջի այլոց, տեղեկու-
թիւններ, թէ ինչպիսի վերահսկողու-
թիւն է նշանակուած Օգետայում քաղա-
քային ագենտների ձեռքով քաղաքի
գրամարկը մանող սուրբերի վրայ:

Իրեքայի լրագրները հաղորդում են,
որ ներքին գործերի միստիստութիւնը
Լիֆլանդիայի աւետարանական-լուտե-
րական կոնսիստորիային հրամայել է
անյապաղ փակել ըլլոր այն ուսում-
նարանները, որ եկեղեցական սպա-
մատուներն են պատրաստում, որով-
հետեւ այդ ուսումնարանները բացուած
են ապօրինի կերպով և չեն երթարկում
ուսուցող դպրոցական իշխանութեանը:
Յիշեալ տեսակի ուսումնարաններ վերջին
ժամանակ բացուած էին Լիֆլանդիայի
նահանգի գաւառական շատ քաղաքնե-
րում, դպրոցական հասակի երեխանց հա-
մար, և գտնուում էին տեղական պատուո-
րների մօտաւոր իրաւասութեան տակ:

Գործը շարունակ. Օր. 3-ին հաղորդում
են, որ յունիսի 8-ին եկած երկաթուղային ու-
խոշոր կարկուտը մեծ վնասներ է տուել
հետեւող գրեթէ բոլոր. Սիսլուրանի, Ամիի,
Ջիլիւթի, Բեգիսի կարկուտը և Փոքր-Մեծ-
վիսլիսի մայրաքաղաքը ոչնչացած են: Ա-
խալուրանիում և Ամիիում ոչ մի ծառ չի
ազատուել: Ոչնչացած են մինչև անգամ
խոտերը: Մասամբ վնասուել է և Մեծ-
Մեծվիսլիսի մայրաքաղաքը: Իրիւցիսի մայրաքաղ
օգնութեան մեծ կարիք ունին:

Կանանց, որոնք դասախօսում են,
և, մուտքն ազատ լինելով, հարկաւոր-
ւոր կանայք և աղամարդիկ գալիս
են լսելու, թէ կինն, ինչպէս նուազ
ձայնով յիշեցնում է իւր քոյրերին, որ
նրանք էլ նոյնպէս տղամարդիկ, որ իրենք
էլ ինչպէս պարտաւորութիւններ ունին,
նոյնպէս և իրաւունքներ, որ պիտի ձեռք
բերեն և վայելեն:

Ամեն անգամ ընկերութեան նպատա-
կալարմար գործերը տեսնելիս, ցանկով ու
խոր վիշտ գգալով՝ յիշում են մեր հա-
յոց ընկերութիւնները և մասնաւորա-
պէս Թիֆլիսի հայ կանանց ընկերու-
թիւնը, որը կենդանութեան նշան էր
ցոյց տալիս միայն պարահանդիսի սեղո-
նին, բայց թէ լինի շուրջն էր կեդ-
րոնացած նրա գործունէութիւնը, խիստ
երկար կըտէ այդ մասին գրելը. միայն
այսքան՝ եմ յիշում, որ ծխական դպ-
րոցի հայոց լեզուի ուսուցչի գիտութիւնը
որոշում էր և գնահատում նրանով, որ
հայ ուսուցչուհի հայերէն է խօսում. սա
բաւական գիտութիւն էր համարում. քանի
որ վարչութեան անգամներին կէսը միշտ
գուրկ էր այդ գիտութիւնից: Իսկ ընկե-
րութեան փառքը — ձեռագործութեան
դպրոցը (ներողութիւն) և խոհարարական
և լուսացարանի դպրոցը) չգիտեմ նպատակ
ունէր ձեռագործ սովորեցնելու, թէ գիտ-
ցած՝ այդ ու բնին էլ իսկապէս, չնորհիւ

ԵՍՄԱԿԻՆԻՍՏԱՆԻՑԻ
(Երեւանի թղթակցութիւն)

ՀԱՅԴԵՐՈՒԹՅՈՒՆ 12 յունիսի. — Գերմա-
նիայում հաղիւ կը պատահի մի անձ՝ կին թէ
աղամարդ, որ մէկ կամ նոյնիսկ մի երկու
ընկերութեան անգամ շլինի, որոնց թիւն
անհամարն է, կարելի է ասել: Ընկերու-
թիւնն ասելով, բարեգործական ընկերու-
թիւնները չպէտք է հասկանալ, ինչպէս
առհասարակ ընդունուած է մեր Գովկա-
սում, այլ որոշ դասակարգեր, որոշ շըը-
ջաններ ունին իրենց ընկերութիւնները —
«Verein»-ը որոշ նպատակներով, որոնց
և անգամ են գրում իւրաքանչիւրի
ուղիւթեան համագործակցութիւնները,
ընդունակու-
թեամբ, գիտութեամբ համապատասխան
անձինք: Թողնելով քաղաքի ընկերու-
թիւնները, որոնց մասին միայն լսել եմ,
թող եմ տալիս ինձ անձամբ մօտից ծա-
նօթացած երկու ընկերութեան մասին
գոնէ հարկանցօրէն խօսելու, որոնց ան-
յամ լինելով՝ միջոց ունեցաւ տարեկան
ընդհանուր ժողովներին ներկայ լինելու:
Այդ երկու ընկերութեան ընդհանուր ժո-
ղովները տեղիին երեք օր: Առաջինը կա-
նանց կը թուի ընկ. («Frauenbildungs-
Verein»), որ հիմնուել է 96 թուականին,
ընդ. ժողովը տեղի ունեցաւ ան-
յամ մայիսի 11-ից մինչև 13-ը: Երկ-
րորդ ընկերութիւնն է «Deutschen Frauen

Hilfs- und Pflegeverein unter dem
rothen Kreuz» (գերմանացի կանանց օգ-
նող և խնամող ընկերութիւն Կարմիր
խաչի ընդ. հովանաւորութեան տակ),
որի ընդհանուր ժողովը տեղի էլի երեք
օր՝ այս ամիս 6-ից մինչև 8-ը:

Frauenbildungs Verein-ը, ինչպէս ա-
սացի, հիմնուել է միմայն 96 թուականին,
և ունի 12 բաժանմունք՝ Բերլին, Բադեն-
Բադեն, Վիսթարեն և այլ քաղաքներում.
անդամների ընդհանուր թիւն է 1743:
Հիմնուել է Վիսթարենում, որ և ամենից
շատ անդամներ ունի՝ թուով 325: Ան-
գամները ցուցակի մէջ աշխի են ընկնում
օրիորդ անդամները, որ մեծամասնութիւն
են կազմում, և գլխաւորապէս կը թուած
ու դարգացած կանայք են: Ընկերութիւնն
ունի իրեն դրամագլուխ 18 հազար մարկ:
Ընկերութեան նպատակն է կանանց օգնել
կը թուի ընկ. միջոցով, ներքուստ և ար-
տաքուստ ինքնուրոյն լինելու, որից
կանայք, գիտենք, գուրկ են, շնորհիւ
դարերի ընթացքում տեղի ունեցած կըը-
թութեան և տիրող հայացքներին: Նպա-
տակին հասնելու համար՝ ընկերութեան
բոլոր անդամները, ազատ կարելի է
ասել, գործում են եռանդով, ա-
ռանց ժամանակ կորցնելու: Եւ ճշմա-
րիտ՝ կանանց իրաւունքների իր պաշտ-
պան մեծ և յարգելի ոյժեր, ընկերու-
թիւններ կան: Բայց չէ որ ուղիղ ճանա-
պարհը նա է, որ կինն ինքը հասնի դար-

գացման ցանկալի այն աստիճանին, որ նրա
մտաւոր աշխիւր բացուի, կարողանայ
տեսնել իւր իրաւունքների և պարտաւո-
րութեանց սահմանը, և ըստ այնմ վարէ
մարդկային կեանք: Պէտք է որ կինը
դադարէ աւելի կամ պակաս շարժով
գոտարմութեան առարկայ և իրաւունք լի-
նելուց: 2-եմ ուղում, շեղուել խնդրից,
Ընկերութեան անդամագրող տարեկան
3 մարկից է սկսում, ոչ լրիւ ուրեմն
1 1/2 բուրձ:

Անգամները գիշումով սմանում են և
կանանց կը թուի ընկ. ընդունւած հրատա-
րակութիւններ, օրինակ՝ մի կիսամեակ
թիւրթ 2 մարկ տարեկան, ուրեմն 96 կո-
պէկ. մի ուրիշ նոյնպէս կիսամե-
ակ հրատարակութիւն 1 մ. 50
ֆ. (ասել է 69 կոպէկ) տարեկան
վճարով: Թիֆլիսը լեցուն են կանանց
խնդիր և կը թուի ընկ. վերաբերեալ հե-
տաքը իր տեղեկութիւններով: Ինչ-
պէս ամեն բանում՝ ընկերութեանց
մէջ էլ երկդիմի բան չունի գերմանա-
ցին. եթէ մէկը որ և կընդունի ընդդէմ է
կանանց կը թուի ընկ. գործին, նա ոչ մի
պայմանով վերոյիշեալ ընկ. անգամ չի
գործի, իսկ, ընդհակառակը, համակողմ
ինքն է գիտում և գրում: Ինչպէս վեր-
ջինից, կան հարկաւոր նոյն իսկ կա-
նանց ընկերութիւններ, եթէ կուզէ ի-
մանալ, կան նոյնիսկ էլ ի կանանց դար-
գացման համար ընկերութիւններ, որոնք

Դակ ամեն ուրեք, որ տեսնելու բան
տեսնելու (1 և 2) մեծ էլ տարբերություն

Типографія А. И. Петрова. Годов. проспектъ домъ № 12. Телефонъ № 31